

ВІДГУК

офіційного опонента

Козак Ольги Анатоліївни на дисертаційну роботу

Кацана Андрія Михайловича «ІНВЕСТУВАННЯ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з напрямками наукових досліджень

Розвиток вітчизняних агропромислових підприємств, враховуючи значення аграрного сектору для економіки країни на сучасному етапі, потребує впровадження нових технологій, що неможливо без залучення інвестиційних ресурсів. Інвестування виступає основною передумовою ефективного розвитку агропромислових підприємств, сприяє зростанню обсягів виробництва, збільшенню ресурсного потенціалу, результативності та зміцненню продовольчої безпеки країни.

Згідно міжнародних рейтингових агентств, інвестиційна привабливість України зростає. Інвестиції спрямовувалися в такі галузі: промисловість, будівництво, сільське господарство, оптову та роздрібну торгівлю. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі у 2018 р. розмір надходження прямих іноземних інвестицій в Україну склав 2,5 млрд доларів США, або на 8% більше порівняно з 2017 р. Згідно даних Світового банку за рейтингом інвестиційної привабливості Doing Business Україна за останні 2 роки піднялася на 12 позицій із 76 на 64 місце. Все це в цілому сприяє зміцненню авторитету України на міжнародному ринку.

Аграрний сектор за останні 5 років став провідною галуззю економіки України, займаючи 12% у валовому внутрішньому продукті. Різноманітність форм власності і господарювання, розмірів аграрних підприємств, а також широкий спектр вибору напрямку спеціалізації дозволяє інвестору реалізувати будь-яку модель аграрного бізнесу. Аграрні підприємства забезпечують потребу в переважній більшості сільськогосподарської продукції та

продовольства з суттєвими надлишками по окремих з них, які реалізуються на зовнішньому ринку. В Україні формується нова експортна економіка, орієнтована на потреби розвинутих світових продовольчих ринків. У цьому зв'язку інвесторів значною мірою приваблює аграрний сектор України, що підтверджується щорічним зростанням обсягів капітальних інвестицій в дану галузь. Цьому сприяє ряд беззаперечних переваг, основними з яких є: сприятливі природно-економічні умови та геополітичне розташування, високопродуктивні земельні ресурси, наявність кваліфікованої дешевої робочої сили, науковий потенціал та ін., що є суттєвими стимулами для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Проте існує і ряд проблем при інвестуванні в розвиток агропромислових підприємств, зокрема, низька ефективність інвестування, недосконала кредитна система, відсутність дієвих механізмів активізації інвестування та інші. Вирішенню цих питань присвячено дисертаційну роботу Кацана Андрія Михайловича, яка є актуальною та своєчасною.

Дисертаційна робота виконана в межах наукових напрямів досліджень Подільського державного аграрно-технологічного університету за темами: «Розробка заходів з підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва на основі втілення досягнень науково-технічного прогресу, раціонального використання виробничого і трудового потенціалу, фінансових, кредитних, інвестиційних та інформаційних ресурсів, запровадження ефективного менеджменту, застосування передових досягнень в обліку та аудиті» (номер державної реєстрації 0110U0050564) та «Формування стратегії та пріоритетів інноваційного розвитку аграрного сектору економіки в умовах глобалізації» (номер державної реєстрації 0110U007032). Внесок автора дисертації полягає в оцінці тенденцій інвестування і кредитування діяльності агропромислових підприємств та розробці механізмів активізації та прогнозування інвестування їх розвитку.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій дослідження

Детальне ознайомлення з роботою Кацана А.М. дає підстави стверджувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації мають достатній рівень обґрунтованості і достовірності. Вони ґрунтуються на глибокому аналізі теоретичних, методичних та практичних засад. Результати дослідження одержані із використанням значної кількості вихідного матеріалу та необхідного для його обробки методичного інструментарію, не суперечать науковим і практичним положенням, викладених у працях видатних вітчизняних та зарубіжних науковців.

Структура і зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного наукового дослідження. Робота багата на цифровий та ілюстративний матеріал, що полегшує сприйняття аналітичних досліджень. Висновки, наведені в дисертації, відображають глибину досліджуваної проблеми, побудовані в логічній послідовності.

Наукові положення та висновки в дисертації сформульовані на основі опрацювання значного обсягу джерел наукової вітчизняної і зарубіжної літератури (235 найменувань). Інформаційною базою стали законодавчі та нормативні акти Верховної Ради та Уряду України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Головного управління статистики у Хмельницькій області, Департаменту агропромислового розвитку Хмельницької обласної державної адміністрації, рейтинги міжнародних та національних організацій, дані звітності агропромислових підприємств, практичний досвід автора у здійсненні інвестування та банківського кредитування.

Для вирішення поставлених завдань автором широко були застосовані загальноприйняті наукові методи економічних досліджень, зокрема, абстрактно-логічний, монографічний, статистико-економічний, рядів динаміки, розрахунково-конструктивний, економіко-математичного моделювання та інші методи.

Основні положення, висновки та практичні результати дисертаційного дослідження обговорювались та були схвалені на 8 всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференціях. Географічно апробація має рівномірний розподіл, матеріали досліджень, що доповідались на конференціях, опубліковані у авторитетних наукових виданнях.

Робота побудована логічно, висновки і пропозиції повністю базуються на виконаному автором дослідженні. Це дозволяє зробити висновок про достовірність положень, висновків і результатів, що виносяться на захист.

Оцінка змісту та наукової новизни дисертаційної роботи

Виходячи з поставлених завдань, автор вдало побудувала структуру дисертаційної роботи, що забезпечило логічну послідовність проведення досліджень та викладу матеріалу.

У першому розділі «Теоретичні підходи до визначення сутності інвестування розвитку агропромислових підприємств» ідентифіковано понятійно-категоріальний апарат інвестування розвитку агропромислових підприємств, обґрунтовано джерела та особливості інвестування, визначено методичні засади оцінки ефективності інвестування розвитку підприємств.

У другому розділі «Сучасний стан інвестиційної діяльності агропромислових підприємств» висвітлено тенденції інвестиційної діяльності в Україні, проаналізовано динаміку та особливості інвестування діяльності агропромислових підприємств, виконана оцінка інвестиційної привабливості та ефективності інвестування і кредитування агропромислових підприємств.

У третьому розділі «Механізми активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств» здійснено моделювання розвитку агропромислових підприємств, запропоновані механізми підвищення їх інвестиційної привабливості, здійснено прогнозування ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Детальний аналіз теоретичних, методичних і практичних результатів проведеного Кацаном А.М. комплексного дослідження інвестування розвитку агропромислових підприємств дає достатньо підстав для висновку, що значна їх частина характеризується науковою новизною. До найбільш важливих

положень, на нашу думку, слід віднести: запропоновану автором концепцію інвестування розвитку підприємств (с. 49-50); за допомогою кластерного аналізу на основі факторних показників (віднесено розмір інвестицій, що припадає на 1000 га угідь; розмір капітальних інвестицій у розрахунку на 1 ос. населення; питома вага інвестицій в сільське господарство у загальній вартості інвестованих у регіонів коштів; індекс споживчих цін в регіоні) виділено 6 регіональних кластерів інвестиційної діяльності підприємств (с. 75-76, 185-190); оцінка ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств на основі імітаційного моделювання (с. 68-70, 164-168); обґрунтована система економічного захисту результатів інвестиційної діяльності аграрних підприємств (с. 201-206).

Мета дисертаційного дослідження, яка полягає в удосконаленні теоретичних, науково-методичних підходів та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо активізації інвестування розвитку агропромислових підприємств та пошук альтернативних джерел залучення інвестицій в цілому досягнута.

Представлена дисертація Кацана Андрія Михайловича за обраним напрямом дослідження, його предметно-об'єктною сферою та змістом відповідає паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Обсяг та оформлення дисертації є такими, що відповідають діючим вимогам до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Практична цінність результатів дослідження

Положення наукового дослідження автора знайшли практичну реалізацію, що підтверджується відповідними документами, розміщеними в додатках дисертації. Зокрема, методологія оцінки впливу чинників на ефективність інвестиційних процесів використовується керівниками та фахівцями Департаменту освіти і науки Хмельницької державної адміністрації. Результати проведеної оптимізації структури інвестиційного портфеля для оцінки альтернатив збільшення обсягів та підвищення ефективності інвестування агропромислових підприємств використовуються у відділі

агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Кам'янець-Подільської районної державної адміністрації Хмельницької області. Запропоновані механізми економічного захисту, визначення обсягів удосконалення процесів інвестування розвитку прийнято до впровадження ТЗОВ ВКФ «Агро-Еко ХХІ» Кам'янець-Подільського району Хмельницької області. Пропозиції автора щодо підвищення інвестиційної привабливості підприємства та обґрунтування перспектив інвестування розвитку використовуються у роботі СВГ «С-Іванна» Дунаєвського району Хмельницької області та сільськогосподарського кооперативу «Летава» Чемеровецького району Хмельницької області. Розробки, що стосуються обґрунтування пріоритетності інвестиційних цілей схвалені ПАТ «Оболонь».

Результати дослідження також використовуються в освітній системі підготовки фахівців з економічних спеціальностей у Подільському державному аграрно-технічному університеті.

Повнота викладу положень дисертації в опублікованих працях

Дисертаційна робота Кацана А.М. оформлена згідно з існуючими вимогами, матеріал викладено чітко й аргументовано. Основні положення, висновки і рекомендації, сформульовані в дисертації, знайшли практичне впровадження. Структура роботи логічна і повністю узгоджується з її назвою, метою та завданнями дослідження. Зміст, аргументація та логіка викладу матеріалу дають підстави зробити висновок про завершеність проведеного дисертаційного дослідження.

За темою дослідження автор опублікував 15 наукових праць загальним обсягом 3,54 друк. арк., з них 7 одноосібних статей у наукових фахових виданнях. Аналіз наведених публікацій свідчить про те, що в них досить повно висвітлені основні положення дисертаційної роботи. Опубліковані праці відповідають вимогам ДАК МОН України. Список опублікованих праць наведено в авторефераті.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням, висновкам і рекомендаціям, що містяться у дисертаційній роботі.

Дискусійні положення та зауваження до роботи

Оцінюючи позитивно дисертаційну роботу Кацана А.М. необхідно відмітити, що вона не позбавлена й деяких дискусійних положень та зауважень, сутність яких полягає у наступному:

1. В дисертації відсутнє визначення «агропромислових підприємств». По тексті роботи вони часто ототожнюються з аграрними або сільськогосподарськими підприємствами. Враховуючи те, що їх винесено в назву роботи, а також, специфічний характер даних підприємств, автору доцільно було б у першому розділі подати визначення та, можливо, вказати законодавчі акти, якими регулюється їх діяльність.

2. Розглядаючи перспективи інвестування розвитку агропромислових підприємств цікаво було б дізнатися думку автора щодо впливу на ці процеси відкриття ринку сільськогосподарських земель, адже основним аргументом прискорення зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення є суттєве збільшення інвестицій, в тому числі в аграрну сферу.

3. Не до кінця зрозуміла позиція автора щодо іноземних інвесторів та залучення їх капіталу в розвиток агропромислових підприємств. Так, на с. 47 він пише: «Суттєві можливості в агропромислових виробників можуть виникнути лише із залученням інвестицій закордонних інвесторів, потенціал яких набагато більший від українських». На с. 51 «Вважаємо, що відкриваючи доступ до українського сільського господарства шляхом залучення закордонних інвестицій, існуватиме загроза економічній безпеці підприємств через недобросовісну участь інвесторів». Далі на с. 193 «Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України повинно бути одним із пріоритетних напрямів розвитку української економіки».

4. Аналізуючи обсяги надання банками кредитних ресурсів (с. 129-134), бажано було навести інформацію, скільки було видано кредитів аграрним підприємствам України.

5. Потребує пояснення неодноразовий вислів автора по тексті дисертацій про те, що оцінки міжнародних рейтингових агентств використовуються для прийняття спекулятивних рішень (с. 143, 147, 148).

Загальний висновок

Вивчення змісту дисертації, автореферату та публікацій Кацана Андрія Михайловича дозволяє зробити наступний висновок. Дисертаційна робота на тему: «Інвестування розвитку агропромислових підприємств» є завершеною, комплексною та самостійно виконаною науковою працею, в якій викладено теоретичні та практичні результати, що в сукупності спрямовані на розв'язання важливого наукового завдання – підвищення ефективності інвестування розвитку агропромислових підприємств.

Формулювання наукових гіпотез, їх перевірка, рівень володіння методами наукового дослідження переконливо демонструють високий кваліфікаційний рівень здобувача і відповідну якість проведеного ним дисертаційного дослідження.

Дисертація написана літературною мовою, стиль викладу матеріалу логічний і послідовний, за змістом і обсягом відповідає п. 9, 11 та 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 р. (зі змінами), а її автор, Кацан Андрій Михайлович, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
відділу економіки аграрного виробництва
та міжнародної інтеграції
Національного наукового центру
«Інститут аграрної економіки»

О.А. Козак

Підпис О.А. Козак засвідчує:
зав. відділу наукових кадрів,
аспірантури і спецради

С.В. Мазуренко

29 жовтня 2019 р.